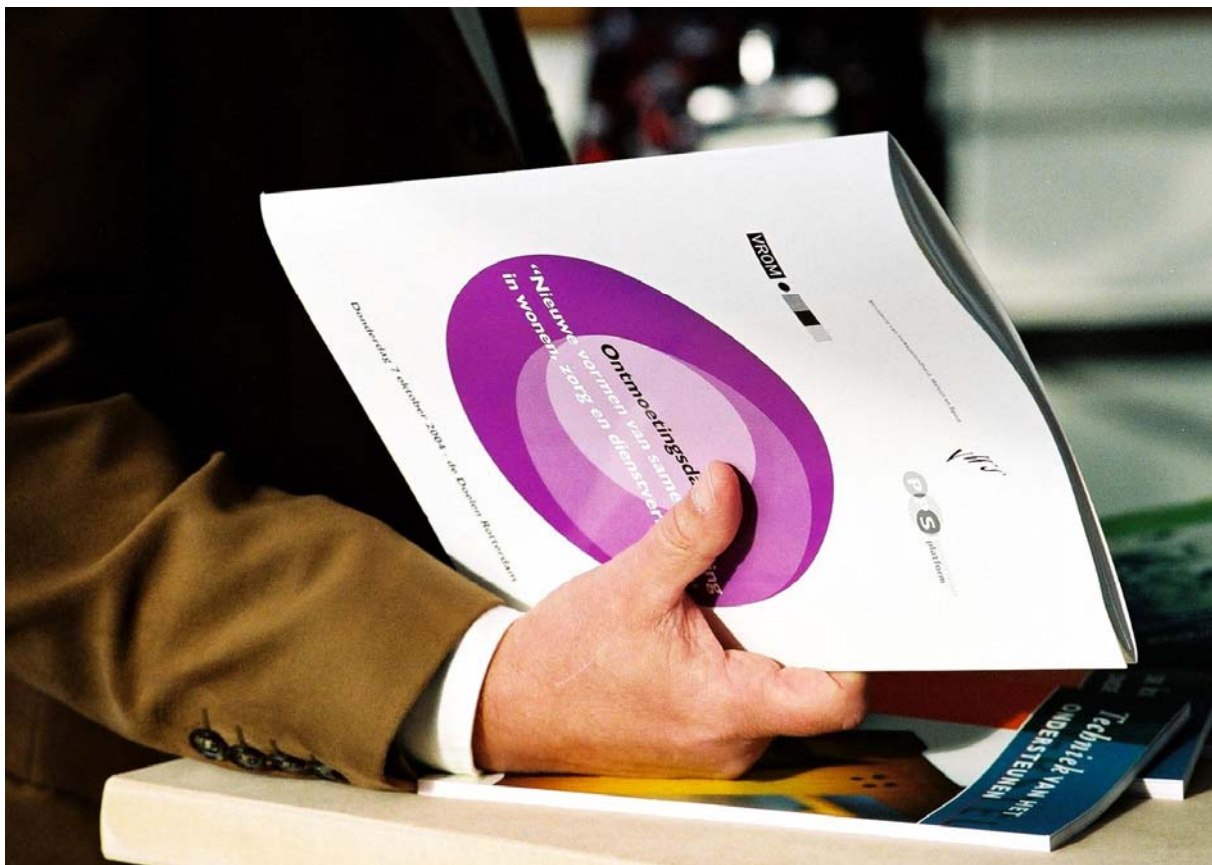

Verslag ontmoetingsdag nieuwe vormen van samenwerking in wonen, zorg en dienstverlening

Op donderdag 7 oktober jl. vond in de Doelen in Rotterdam de ontmoetingsdag "Nieuwe vormen van samenwerking in wonen, zorg en dienstverlening" plaats. Deze dag werd georganiseerd door de Ministeries van VROM, VWS en het Universitair Platform Publiek-Private Samenwerking (UP-PPS).

Aanleiding voor de dag was de maatschappelijke tendens, ondersteund door het kabinetsbeleid, dat ouderen steeds meer en steeds langer zelfstandig willen wonen. Omdat dé oudere niet bestaat, is er een toenemende behoefte aan diversiteit in het aanbod om eigen keuzes te kunnen maken uit de beschikbare arrangementen van wonen, zorg en dienstverlening. Traditioneel wordt deze markt gedomineerd door woningcorporaties, AWBZ-instellingen en gemeentelijke welzijnsorganisaties. Echter de komende generatie ouderen heeft gemiddeld financieel meer te besteden dan de huidige generatie ouderen. Dit schept ruimte voor nieuwe arrangementen op dit terrein en vraagt om nieuwe vormen van samenwerking waarbij een rol is weggelegd voor commerciële partijen. De ouderen met de hoogste inkomens weten de weg naar de markt te vinden, uitdaging vormt het omvangrijke middensegment; de doelgroep die centraal staat tijdens deze ontmoetingsdag.

Doel van de discussiedag was de aandacht te vestigen op het belang van deze samenwerking tussen profit en non profitorganisaties in wonen, zorg en dienstverlening. Op deze dag werd een platform geboden deze boodschap uit te dragen, kennis uit te wisselen en nieuwe contacten te leggen om zo te komen tot de gewenste nieuwe vormen van samenwerking.

Ter voorbereiding op deze dag is door de organisatoren van de dag een "call for proposals" georganiseerd. De respons was overweldigend; er zijn 82 proposals ingestuurd. Er was veel interesse om deel te nemen aan de dag, bij 450 aanmeldingen moest de inschrijving worden gestopt. 35 indieners van proposals hebben op de conferentie hun voorstel in een workshop gepresenteerd. Op de kennismarkt konden vrijwel alle andere indieners van proposals zich door middel van een posterpresentatie aan het publiek presenteren. De voorstellen lopen uiteen van het idee voor een zilveren stad tot een gemeente waar publieke en private partijen gezamenlijk woonzorgzones vorm geven. Van een slim financieringsmodel tot een privaat geëxploiteerd zwembad in een woonzorgcomplex. Van een voorstel tot (deel)onderzoek van de markt tot een op marktonderzoek gebaseerd 'woonzorgdienstenproject'. Veel voorstellen geven ook de noodzaak van ICT-ondersteuning aan.

Dagvoorzitter was Elco Brinkman, voorzitter van het Algemeen Verbond Bouwbedrijf. Minister Dekker van VROM startte de dag in een tweegesprek met Elco Brinkman. Zij benadrukte de maatschappelijke noodzaak én het feit dat het commercieel aantrekkelijk is voor de particuliere sector om te investeren in arrangementen op het gebied van wonen, zorg en dienstverlening. Ze riep op tot betere informatievoorziening over het beschikbare aanbod zodat ouderen ook echt kunnen kiezen. Op dit punt ziet zij een taak weggelegd voor de betrokken brancheorganisaties.

Hierna was het woord aan Paul Schnabel, directeur van het SCP over de toekomst van wonen, zorg en dienstverlening. Hij benadrukte hierbij dat de grote verschillen tussen ouderen: als we over ouderen spreken, hebben we het zeker niet over één groep! Op dit moment is Nederland nog een relatief jong land, maar vanaf 2015/2020 zal dat snel veranderen en zijn we qua vergrijzing vergelijkbaar met Duitsland en Zweden nu. In Europees opzicht hebben de Nederlandse ouderen het financieel goed, indicator is onder andere dat van de 55 tot 74-jarigen de helft een eigen woning bezit. Veel ouderen hebben naast de woning, redelijk wat eigen vermogen. Wel is er een verandering gaande in het 'hypotheekgedrag'; meer en meer ouderen nemen een aflossingsvrije

hypotheek waardoor ze meer te besteden hebben tijdens hun leven, maar minder vermogen opbouwen. De levensverwachting in Nederland is zeer hoog. Wat betreft de pensioenen gaan we hierdoor naar een situatie waarin het aantal jaren, dat iemand pensioen ontvangt in de buurt gaat komen van het aantal jaren dat men dit pensioen heeft opgebouwd.

Van de huidige generatie ouderen woont slechts 3,6% in een intramurale instelling. De overige 96,4% woont dus 'gewoon thuis'. Een percentage dat de komende jaren nog iets zal toenemen. Vreemd genoeg is 90% tevreden met zijn/haar woning hoewel die in aantal gevallen objectief gezien niet geschikt is. Redenen om wél te verhuizen, kunnen zijn: lichamelijke beperkingen, ongeschikte woning, slecht sociaal klimaat in de buurt of persoonlijke redenen. Hierbij verhuizen ouderen het liefst naar een ruime ouderenwoning in de eigen woonplaats en dan niet in een nieuwbouwwijk. De behoefte aan zorg en aan een passende woning lopen niet in de pas. Vanaf 55 jaar wordt een verandering in woonbehoefte gesignaleerd terwijl de zorgvraag veelal vanaf een leeftijd van 75+ speelt. Hierbij valt op dat ernstig beperkten alle vormen van zorg (AWBZ, informele zorg en particuliere zorg) naast elkaar gebruiken. Ouderen zijn in toenemende mate bereid om zorg en diensten, maar ook woningaanpassingen voor eigen rekening te nemen.

Marijke Strijk, directeur van Altus advies en ontwikkeling en Altus woonzorgdiensten was de volgende spreker. Zij gaf een kijkje in de keuken van het Altus-concept voor mensen met inkomens van grofweg 2 keer modaal; de bovenkant van het middensegment dat tijdens de dag centraal stond. Op basis van een leefstijlonderzoek concludeert Altus dat ieder van de 8 geïdentificeerde segmenten vraagt om een andere benadering. Zaak is maatwerk te leveren en de bewoners de keuze te laten in de zorg en diensten die ze afnemen van Altus. Altus koopt deze zorg en diensten in van aanbieders in de regio. Altus hanteert bij nieuwe projecten een integrale werkwijze. Dit betekent dat alle partijen, óók de klanten, vanaf het begin worden betrokken bij de projectontwikkeling. De Altus-ervaring leert dat wensen van ouderen niet alleen op het gebied van wonen liggen, maar vooral op de woonomgeving. Altus heeft hiermee waargemaakt dat publiek-private samenwerking in de praktijk mogelijk is. Dit levert belangrijke lessen op voor andere projecten die zich willen richten op het middensegment van de markt.

Het plenaire ochtendprogramma is afgesloten met een podiumgesprek van Elco Brinkman met Merijn van Giessen, directeur beleidsontwikkeling VROM, Arnold Moerkamp, directeur Verpleging, Verzorging en Ouderen VWS, Mark van Twist, directeur Berenschot en hoogleraar publiek-private samenwerking in stad en regio Radboud Universiteit Nijmegen, Jeanet Kullberg, wetenschappelijk medewerker van het SCP en Marijke Strijk van Altus.

Kern van de discussie was dat concurrentie en marktwerking in dit marktsegment noodzakelijk zijn voor verdere innovatie. Met name in de zorg moet dit in de komende jaren meer vorm gaan krijgen. Hierbij moet er wel een solide sociaal stelsel blijven voor de doelgroepen met lage inkomens.

Bij woon-, zorg- en dienstverleningsarrangementen voor doelgroepen met een groter dan modaal inkomen is het noodzakelijk dat er privaat kapitaal ingezet wordt. Verschillen in de samenleving moeten hierbij meer ruimte krijgen; de focus heeft te lang gelegen op uniformiteit en gelijkheid. De laatste jaren is de kwaliteit en diversiteit al toegenomen, maar meer innovatie is noodzakelijk. Ook gelet op het feit dat de nieuwe generatie ouderen steeds beter weten wat er op de markt te kiezen is.

Veel aandacht kreeg de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO). VWS gaf aan dat het geen traject is waar zaken over de schutting worden gegooid, maar een ontwikkeling om te komen

tot meer maatwerk op lokaal niveau. De angst van commerciële organisaties voor de gemeente is onterecht. Gemeenten moeten niet alles zelf willen doen en bij aanbesteding van taken ook commerciële organisaties betrekken. Deze partijen staan nu nog veel te weinig op het netvlies van gemeenten. In het implementatietraject van de WMO zal dit zeker aandacht krijgen.

Bij publiek-private samenwerking moet niet alleen aan grootschalige projecten (lees: bouwproductie) gedacht worden; zoek pps ook in 'kleine dingen' als dienstverlening. Het is zaak op wijk- en dorpsniveau publieke en commerciële functies te combineren en zo nieuwe arrangementen te creëren. Deze nieuwe verbindingen zullen meer variëteit in het aanbod brengen. Aan de aanwezigen werd de oproep gedaan vooral door te gaan met het ontwikkelen en realiseren van plannen op basis van samenwerking tussen profit en non-profitpartijen en hierbij niet alleen op de overheid te wachten, maar de kansen in de markt te benutten.

Vervolgens was er een lunch op de kennismarkt. In de middag waren er negen workshops over verschillende thema's. De workshops waren verschillend van opzet, maar centraal stonden de ingediende proposals. Indieners gaven een korte presentatie of een statement waarna er discussie met de zaal was. Thema's van de workshops waren onder andere: aanjagen van samenwerking, gemeentelijke regie, recombineren en slimme financiering.

De discussiedag werd afgesloten door prof. dr. Tom van der Grinten, Hoogleraar Beleid en Organisaties van de Gezondheidszorg van de Erasmus Universiteit Rotterdam. Zijn toespraak baseerde hij op de ingestuurde proposals én de workshops in het middagprogramma. Hij schetste de ontwikkeling van het maatschappelijk ondernemersschap van de traditionele non-profit organisaties op het terrein van wonen, zorg en dienstverlening én van de commerciële partijen die zich steeds meer op dit terrein begeven.

Van der Grinten stelt dat afstemming en regie op het gebied van wonen, zorg en dienstverlening op vier niveaus plaatsvindt. Het begint met het niveau van het sturen van het aanbod door de burgers/bewoners zelf, dan is er het niveau waarop profit- en non-profit organisaties samenwerken om het aanbod te faciliteren en exploiteren. Daarna komt het niveau waarop de nieuwe arrangementen worden bedacht en ontwikkeld en tenslotte de systeemverantwoordelijkheid van de Rijksoverheid.

Van het sturen van het aanbod door de burgers zelf, ook wel empowerment genoemd, zijn helaas nog maar weinig goede voorbeelden te vinden. Hij sprak de hoop uit dat de gepresenteerde voorbeelden tijdens deze dag anderen kunnen inspireren om zelf initiatief te nemen. Bij de ontwikkeling van nieuwe arrangementen wordt de gemeente naar voren geschoven om de regie te voeren. Echter ook andere partijen kunnen een creatieve invulling geven aan de opdracht om het breder geïntegreerde aanbod van voorzieningen te realiseren. Ook moet samenwerking niet uitmonden in onduidelijke verantwoordelijkheden en/of verhindert dat gemeenten niet meer doen waar zij goed in zijn zoals het voeren van grondproblematiek en het wijzigen van bestemmingsplannen. Een andere waarschuwing die van der Grinten meegaf was dat commerciële partijen tijdig bij de ontwikkeling van initiatieven betrokken dienen te worden. In de praktijk blijkt men nogal eens voor voldongen feiten te staan en is het niet meer mogelijk een sluitende 'businesscase' te maken.

Al de ervaringen uit de workshops en proposals laten zien dat het ontbreken van goede kennis een bottleneck is bij samenwerking. Van belang is om verder te investeren in de ontwikkeling van kennis en het overdragen van deze kennis op het gebied van wonen, zorg en dienstverlening. Het is van belang goed na te blijven denken over manieren om de beschikbare kennis te verzamelen en over te dragen. Wat kunnen we leren van best practices, waar liggen de prikkels voor verandering en hoe kunnen we anticiperen op de weerstanden tegen verandering? Innovaties door nieuwe vormen van samenwerking moeten afgestemd zijn op de verschillende doelgroepen. Een simpele indeling van basis-, midden- en topsegment bestaat hierbij niet. De markt is gedifferentieerd en met name over de markt voor het middensegment is nog veel onbekend. Om te zorgen dat partijen ook echt op grote schaal met elkaar gaan samenwerken, ligt er allereerst een opgave voor de Rijksoverheid. Goede randvoorwaarden in wet- en regelgeving zijn van essentieel belang. Zorg voor een stimulerende bekostigungsstructuur! Nu worden conservatieve zorginstellingen nog beloofd om vast te houden aan hun intramurale capaciteit en onroerend goed. Ook noemde van der Grinten de boekwaardeproblematiek en het ontbreken van een tarief voor videozorg.

De reacties op de ontmoetingsdag zijn positief. Deelnemers geven aan een goed beeld te hebben gekregen van wat er speelt in de sector, toekomstige ontwikkelingen in de samenleving en het overheidsbeleid. De 'marktplaatsopzet' wordt gewaardeerd. Op de dag zijn veel contacten gelegd met mensen buiten de 'bekende circuits' en zijn interessante ideeën opgedaan voor nieuwe projecten.

VROM, VWS en het Universitair platform bekijken op basis van de resultaten van de dag en de verslagen van de verschillende workshops welke zaken verder opgepakt kunnen en moeten worden en door wie. Daarnaast is een publicatie over dit thema gebaseerd op de proposals en de discussiedag in voorbereiding bij het Universitair Platform Publiek-Private Samenwerking. De publicatie zal in het voorjaar van 2005 verschijnen.